

Nr 277.

Av herr **Ingvarson m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
inrättande av ett statens tryckeri.

Vid föregående års riksdag väcktes av undertecknade en motion, som i huvudsak innehöll följande:

»Upprepade gånger under de senare åren har frågan om de oavslått stegrade s. k. expensutgifterna inom departementen varit på tal. För att få klarhet uti dels stegringens omfattning, dels möjligheten av åtgärder däremot, verkställdes år 1911, på regeringens uppdrag och efter skrivelse från riksdagen, en utredning i ärendet av statskommissarien P. Södermark. Av denna utredning framgår, att den post, tryckningsomkostnader, som ända tills föregående år ingått i expensutgifterna, varit den, som särskilt kraftigt bidragit till ökningen. Tryckningskostnaderna, heter det, »som år 1885 utgjorde kronor 147,851:76, hade ännu 1899 ej ökats till mer än kronor 188,935:46, men stego sedermera med i medeltal 28,000 kronor årligen, så att de år 1910 uppgingo till nästan $\frac{1}{2}$ miljon kronor, motsvarande 36 procent av samtliga expenser.» I den för 1912 års riksdag framlagda statsverkspropositionen föreslogs, för bättre överskådliggighets skull, att utbryta tryckningskostnaderna ur expensutgifterna och uppföra dem som särskilt ordinarie förslagsanslag, vilket av riksdagen bifölls. För år 1913 beräknades samtliga dessa tryckningskostnader till kronor 528,000.

Det är emellertid icke endast departementen, som årligen ha betydande utgifter för tryckning. Härtill kommer den mängd olika statens verk och inrättningar, som lyda under särskilda styrelser eller förvaltningar. Medräknas, som sig bör, dessa, stiga kostnaderna för tryckning till nära det tredubbla. Av en över 1908 års tryckningskostnader upprättad tablå framgår, att utgifterna för detta ändamål varit: för första huvudtiteln kronor 539:50, för andra huvudtiteln kronor 8,548:59, för

tredje huvudtiteln kronor 4,898:69, för fjärde huvudtiteln kronor 35,102:44, för femte huvudtiteln (inberäknat lotsstyrelsen och navigationsskolorna med kronor 4,649:76) kronor 25,990:36, för sjätte huvudtiteln kronor 874,644:87 (härav kommer på postverket kronor 155,101:33, på telegrafverket kronor 120,822:66, på järnvägsstyrelsen kronor 426,822:49, på medicinalstyrelsen kronor 10,105:92, på överståthållareämbetet och samtliga länsstyrelser omkring 145,000 kronor o. s. v.), för sjunde huvudtiteln kronor 159,638:14 (inberäknat för postsparbanken kronor 16,740:62, för tullverket kronor 12,066:11, för kommerskollegium kronor 22,256:72, för patent- och registreringsverket kronor 82,243:81, för statistiska centralbyrån kronor 14,874:92 o. s. v.), för åttonde huvudtiteln (upptagande även stiftens, läroverk, muséer o. d.) kronor 123,276:32, för nionde huvudtiteln kronor 44,855:79 och för tionde huvudtiteln kronor 961:75. Tillsammans sålunda den betydande summan av 1,278,456 kronor och 45 öre.

I detta belopp äro dock icke riksdagens tryckningskostnader inbegripna. Dessa uppgingo samma år till kronor 407,022:17, vadän alltså statsverkets här angivna utgifter för tryckning 1908 stego till icke mindre än i runt tal 1,700,000 kronor. Visserligen ha sedan dess utgifterna för riksdagstrycket, genom samarbete mellan tryckeriavdelningen och utskottens kanslier, nedbringats, så att de 1910 uppgingo till kronor 358,454:74 och 1911 till kronor 319,755:35. Denna nedgång härrör emellertid icke från billigare priser eller dylikt, utan kommer sig huvudsakligen därav, att utskotten nu beställa mindre omtryck än tidigare varit fallet. Och fränsett riksdagstrycket, finnes det all anledning antaga, att statsverkets övriga tryckningsomkostnader sedan 1908 ytterligare stigit, varjämte en del poster säkerligen icke äro med i ovannämnda utredning. Den sammanlagda summan torde därför numera uppgå till omkring två miljoner kronor årligen.

Ehuru ökning på detta, liksom åtskilliga andra konton, är en nödvändig följd av statens ständigt vidgade uppgifter och verksamhetsområden, kan det dock starkt ifrågasättas, om icke stegringen varit alldeles onödigt hastig, eller om, med andra ord, icke summan kan rätt avsevärt nedbringas. Vad som, vid ett studium av hithörande förhållanden, genast faller i ögonen är, att hela detta tryck levereras av enskilda tryckerier i en del fall efter entreprenadanbud, stundom åter genom överenskommelse under hand. Någon verkligt översiktlig plan föreligger sålunda icke, utan varje styrelse, verk och departement beställer efter sina behov. Ja, till och med länsstyrelserna, vilka i stor utsträckning använda blankettryck och dylikt av samma beskaffenhet,

beställde ännu för ett par år sedan detta var för sig hos enskilda tryckerier och göra förmodligen detsamma än i dag. Följden blir tydligen små upplagor och höga priser. En ändring för länsstyrelsernas vidkommande till gemensamt tryck i de delar, där så kan ske, har emellertid varit på tal.

I det ovan omnämnda utredningsuppdraget till statskommissarien P. Södermark ingick som sagt även att undersöka möjligheten av kostnadernas nedbringande. Resultatet av denna undersökning återfinnes i statsverkspropositionen till 1912 års riksdag, under sjunde huvudtiteln. På samma ställe refereras den s. k. statistiska kommitténs betänkande av den 7 september 1910, evad den berör kostnaderna för det statistiska trycket. Bäggedera utredningarna betona önskvärdheten av att trycket såvitt möjligt minskas, att billigare papper i en del fall användes, att länsstyrelsernas tryck, där så ske kan, utföres gemensamt, att stommarne till de statistiska tabellerna få bli stående år från år för att inskränka nysättningen, att bättre kontroll vid betalning av tryckeriräkningar åstadkommes, enär icke alla tjänstemän kunna anses kvalificerade att bedöma tryckeriförhållanden o. s. v. För detta senare ändamål föreslås tillsättande av en särskild tjänsteman att handhava uppsikten över beställning och betalning av statens tryck.

I vissa fall, t. ex. i fråga om billigare papper, där så ske kan, har Kungl. Maj:t redan fattat beslut.

De två väsentligaste anledningarna till de höga kostnaderna, nämligen bristande planmässighet vid beställning för statens olika verk och fördelning på en stor mängd enskilda tryckerier samt svårighet att alltid kontrollera kostnaderna, förefinnas alltjämt. Härom yttrar statskommissarien Södermark: »Men en annan fråga är, om den kontroll och granskning av tryckeriräkningarne, som måste föregå varje utbetalning, för närvarande kan anses allestädes tillfredsställande. Denna granskning torde, såsom registratorn i jordbruksdepartementet framhållit, ofta inskränka sig till en nedsummering av de debiterade posterna; och man torde också under nuvarande förhållanden svårigen kunna förvänta att, fränsett de ämbetsverk, där tryckning av statistiska och dylika publikationer ingår såsom ett huvudsakligt moment i deras åligganden, de tjänstemän, som hava dylik granskning sig anförtrodd, skola kunna med nödig sakkänedom ingå i detaljerad prövning av de grunder, efter vilka debiteringen skett, och det sätt, varpå dessa grunder i de speciella fallen tillämpats, då nämligen detta måste förutsätta såväl sakkunskap i fråga om tryckeriarbeten, som noggrann kännedom om huru i de särskilda fallen tryckningsarbetet fortgått, med i korrekturen mot manuskripten företagna

ändringar, övertidsarbete och dylikt. Ehuru särskild anledning ej föreligger till det antagande, att överdebiteringar ägt rum, lärer det väl ej kunna förnekas, att frånvaron av sakkunnig kontroll i vissa fall kunnat fresta till ett uppskörtande av statsverket i förevarande avseende, varjämte ju rent ofrivilliga misstag kunna föreligga.»

Slutsatsen av denna hovsamma relation av ställningen kan icke gärna bli mer än en: lämpligaste sättet att tillfredsställande ordna tryckningen av statens tryckalster är inrättandet av ett *statens eget tryckeri*. Endast därigenom synas nödig plan och överskådlighet i arbetet samt kontroll över kostnaderna kunna åstadkommas.

Ännu mera stärkes man i uppfattningen om det lämpliga i en dylik åtgärd, då hänsyn toges till riksdagstrycket. I den på initiativ av riksdagens revisorer 1910 verkställda utredningen heter det om orsaken till riksdagstryckets dyrhet bl. a.: »Kravet att riksdagens arbeten skola av tryckerierna handläggas framför andra. Detta krav måste naturligtvis leda till höga kontraktspris, enär tryckeriet ej utan ersättning kan åsidosätta andra kunders intressen eller anspråk för att under *en del* av året tillmötesgå riksdagens.» Häri ligger en stor svaghet för staten. Då den kommer med sina stora och ofta brådskande beställningar, måste allt annat arbete överstå, åtminstone så långt möjligt är, och följden blir, att staten får betala desto högre pris, efter överenskommelse mellan tryckerierna. Denna olägenhet kan omöjligen avhjälpas annorledes än genom inrättandet av ett statstryckeri. Vid ett dylikt kan arbetet organiseras så, att statens till omkring 1 1/2 miljon kronor uppgående tryck utföres under den tid riksdagen icke är samlad, medan tryckeriet under riksdagstiden disponeras i erforderlig mån för dess till 3 à 4 hundra tusen kronor uppgående tryck. Även rent tekniskt sett, liksom i fråga om inköp av papper i parti, kan vid ett dylikt, modernt inrättat tryckeri i stor stil betydande besparingar göras.

Jämväl för att utan nämnvärd kostnadsstegring uppnå det nu ifrågasatta snabbare publicerandet av riksdagens protokoll torde detta vara den lättast framkomliga vägen.

Synnerligen lämpligt vore även, att från ett dylikt statens eget tryckeri utgäves lämpliga publikationer, motsvarande de nuvarande Post- och Inrikes tidningar samt Tidning för leveranser till staten. Att besparing för statsverket härigenom skulle uppstå, är väl otvivelaktigt.

Slutligen kan det ifrågasättas, om icke vid ett dylikt tryckeri kunde och borde utföras även kommunalt och landstingstryck. Även om detta måhända icke lämpligen kan ske med allt tryck och för alla landsting och kommuner, bör det dock undersökas, i vad mån ekonomiska

fördelar därigenom uppnås, t. ex. för Stockholms stad m. fl., som årligen ha betydande utgifter för trycksaker».

På grund av vad sålunda anförts hemställdes om utredning och förslag rörande inrättandet av ett statens eget tryckeri.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott, som behandlade ärendet, yrkade avslag å motionen, huvudsakligen på den grund, att ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om inrättande av en statens tryckeriexpedition förelåg till riksdagens prövning, och att man först borde inhämta erfarenheter från denna föreslagna expeditions verksamhet.

Tre av utskottets ledamöter reserverade sig för ett bifall till motionen.

Vid andra kammarens behandling av ärendet yrkade flera talare på avslag å reservationen, dels emedan de ansågo de fördelar av ett statstryckeri reservanternas framhållit ej vara av den betydelse man ville göra gällande, dels emedan de delade utskottsmajoritetens mening att man borde avvakta erfarenheterna från en statens tryckeriexpedition.

I enlighet med denna uppfattning avtog andra kammaren motionen och reservationen med 87 röster mot 83.

Den stora minoriteten synes emellertid vittna om att ganska många av kammarens ledamöter insett riktigheten av det framförda kravet på ett statstryckeri, och vi anse oss därför ha all anledning att ånyo framföra detta yrkande.

Vi ha så mycket större skäl härtill, som det motiv, på vilket avslaget främst stödde sig, nämligen inrättandet av en statens tryckeriexpedition, sedan dess förfallit. Riksdagen ansåg nämligen detta förslag otillräckligt utrett och avtog det därför, på yrkande av statsutskottet, som dock i motiveringen yttrade, att »det syntes synnerligen önskvärt om en dylik tryckeriexpedition kunde komma till stånd».

Då man sålunda torde kunna förvänta att hela detta ärende åter blir eller måhända redan blivit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, inställer sig den frågan, huruvida icke utredningen med ännu större fog bör omfatta även tanken på ett statstryckeri. Intet har sedan föregående år inträffat, som gjort detta förslag mindre lämpligt, men väl tyda alla tecken på att utgifterna för trycksaker fortsätta att stegras. Några verkliga skäl för avslag ha vi heller icke hört anföras. Den enda praktiska olägenhet man kunnat påpeka vore, att anhopningen vid ett dylikt tryckeri under riksdagstiden bleve så stor att ej allt kunde medhinnas, medan under återstående delen av året arbetsbrist för en del av personalen kunde befaras inträda. Gentemot denna farhåga kan det lämpligen erinras om ett uttalande av nuvarande statsrådet Schotte vid behandlingen av ett liknande ärende under 1910 års riksdag. »Jag ville erinra om»,

yttrade han, »att det skulle vara synnerligen lämpligt att i samband med detta statstryckeri inrätta ett tryckeri för blanketter och andra trycksaker, varav verk och myndigheter ha behov, kanske också för biljetter, frimärken o. d. Jag tror att arbetet vid ett statstryckeri skall kunna anordnas så, att de tider, då tryckeriet icke är alltför ansträngt av tryck för Kungl. Maj:ts och för riksdagens behov, det skulle sysselsättas med blankett- och dylikt tryck. I fråga om detta tryck äger för närvarande ett stort slöseri rum, då prisen bli ganska höga, därigenom att arbetena utföras utan samband med varandra och på en mångfald av enskilda tryckerier. Häri skulle en väsentlig förenkling och besparing kunna åstadkommas, om ett statstryckeri komme till stånd.»

Detta är samma uppfattning, som den vi härovan gjort gällande, och att den är fullt hållbar, därom vittna väl icke minst erfarenheterna från de många andra länder, där statstryckeri till allmän fördel införts.

Vi tillåta oss sålunda hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande lämpligheten av och sättet för inrättandet av ett statens tryckeri samt för riksdagen framlägga de förslag vartill utredningen kan förleda.

Stockholm den 5 februari 1914.

J. A. Ingvarson. Hj. Branting. Herm. Lindqvist.

F. W. Thorsson. Viktor Larsson. Bernh. Eriksson.

Nils Persson. E. Palmstierna. V. Rydén. Rick. Sandler.
